

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Studijní rok 2008/2009

Jazyková a stylistická úroveň regionálního tisku

(Krnovsko)

Bakalářská diplomová práce

Vypracovala: Renata Išková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

Olomouc 2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně. Seznam studijní literatury a ostatních informačních zdrojů je uveden v závěru práce.

V Olomouci dne 15. prosince 2008

.....

Zvláštní poděkování náleží paní PhDr. Boženě Bednaříkové, Dr., za vstřícné vedení bakalářské diplomové práce, velmi cenné připomínky a podněty.

OBSAH

1.	Úvod	7
1.1	<u>Charakteristika periodik</u>	7
2.	Pravopisná pravidla	9
2.1	<u>Označování hlásek písmeny</u>	10
2.1.1	Psaní písmen i (í) a y (ý)	10
2.1.2	Psaní předpon s(e)- a z(e)-	14
2.1.2.1	Psaní předpon s(e)- a z(e)- u přídavných jmen	14
2.1.3	Délka samohlásek ve slovech domácích	14
2.1.3.1	Označování délky samohlásek	14
2.1.3.2	Střídání krátkých a dlouhých samohlásek	15
2.1.4	Psaní slov přejatých	15
2.1.4.1	Slova pravopisně počestěná – označování délky samohlásek	16
2.2	<u>Hranice slov v písmu</u>	17
2.2.1	Spřežky	17
2.2.1.1	Spojení předložek s příslovci	17
2.2.1.2	Spojení předložek se zpodstatněnými jmény přídavnými	18
2.2.1.3	Spojení předložek se zájmeny a číslovkami	18
2.2.2	Spojka -li	19
2.3	<u>Psaní velkých písmen</u>	20
2.3.1	Oficiální jména významnějších institucí	20
2.3.2	Jména živých bytostí nebo bytostí tak pojatých	20
2.4	<u>Členicí znaménka</u>	22
2.4.1	Uvozovky	22
2.4.2	Čárka	22
2.4.2.1	Čárka v souvětí	23
2.4.2.1.1	Oddělování souřadně spojených vět hlavních i vedlejších	23
2.4.2.1.2	Oddělování vět závislých od vět řídicích	24
2.4.2.2	Čárka ve větě jednoduché nebo v dílčí větě souvětí	26
2.4.2.2.1	Čárka v koordinační skupině	27
2.4.2.2.2	Čárka v adordinační skupině	27
2.4.2.2.3	Osamostatňování (vytýkání) části výpovědi	28
2.4.2.3	Vsuvka a doplňující výrazy	29

3.	Nejčastější prohřešky proti morfologické normě	31
3.1	<u>Podstatná jména (substantiva)</u>	31
3.1.1	Rod mužský (maskulina)	31
3.1.2	Rod střední (neutra)	32
3.1.2.1	Skloňování slov přejatých	32
3.2	<u>Zájmena (pronomina)</u>	34
3.2.1	Zájmena osobní (personalia)	34
3.2.2	Zájmena přivlastňovací (posesiva)	35
3.2.2.1	Zvratné zájmeno přivlastňovací	35
3.3	<u>Číslovky (numeralia)</u>	36
3.3.1	Číslovky základní	36
3.4	<u>Slovesa (verba)</u>	38
3.4.1	Kondiciálový tvar slovesa být	38
3.5	<u>Předložky (prepozice)</u>	39
3.	Vybrané syntaktické jevy	41
4.1	<u>Dominace</u>	41
4.1.1	Shoda (kongruence)	41
4.1.2	Řízenost (rekce)	42
4.	Vybrané stylistické jevy	43
5.1	<u>Jazyk žurnalistických sdělení</u>	43
5.2	<u>Nejběžnější stylistické nedostatky</u>	44
5.2.1	Neujasněnost stavby věty	44
5.2.2	Dvoznačnost výpovědi	44
5.2.3	Kumulace příslovcí, předložek, spojek a částic	45
5.2.4	Opisné pasivum	46
5.2.5	Hromadění stejných výrazů	46
5.2.6	Nesprávné užití zvratných zájmen	47
5.2.7	Slovosled	48
5.2.8	Věty postrádající smysl	48

5.	Závěr	50
7.	Literatura	52
8.	Anotace	53

1. ÚVOD

Jazyk je hlavním nástrojem vzdělání, je prostředkem společenského uplatnění každého člena národního kolektivu. Jeho vytříbenost je předpokladem i nástrojem správného myšlení. Stal se znakem novodobého národa, výrazem jeho jednoty. Z toho také vyplývá naše povinnost jej nejen poznávat a zdokonalovat se v jeho užívání, ale také o něj pečovat a rozvíjet jeho výrazové bohatství. (srov. Čeština pro učitele. 2002. s. 24)

Ke sdělovacím potřebám nám slouží specifické jazykové útvary: jazyk spisovný, interdialekty, dialekty, slangy a argot. Nejdůležitější postavení má však jazyk spisovný, tj. spisovná čeština. Aktivní uživatel českého jazyka by měl být obeznámen s jeho gramatickou a výslovnostní normou a s pravidly pravopisu, ale v mnohých případech tomu tak není. Nízká úroveň znalosti normy spisovného českého jazyka se objevuje v oblastech, které by tzv. „měly jít příkladem“, v oblastech, jež s českým jazykem pracují každý den. Proto se tématem práce stala jazyková a stylistická úroveň současné psané publicistiky. K rozboru úrovně budou použity noviny regionální, tj. periodika zasahující pouze město Krnov a jeho okolí. Snahou je tedy poukázat na nejčastější pravopisné, gramatické a stylistické prohřešky, kterých se novináři dopouštějí, a tím také snižují úroveň publicistiky.

1.1 Charakteristika periodik

Analyzována budou periodika **Bruntálský a krnovský deník**, **Krnovský info** a zejména **Region – Krnovské noviny**.

Bruntálský a krnovský deník je deníkem zpravodajským, jenž zabírá široké spektrum veřejného života. Každý den přináší svým čtenářům zahraniční, celostátní i regionální zpravodajství. Nejdůležitější události jsou shrnuty v rubrice Téma dne, která se těší velké čtenářské popularitě. Čtenáři mají také možnost vyjádření, a to v rubrikách anket, komentářů či dopisů. Vydavatelem této denní periodiky je Vltava-Labe press, a. s., v jehož kompetenci je v současné době vydávání více než sta regionálních výtisků, které jsou také nejvýznamnějšími regionálními novinami v celé České republice a je pro ně charakteristická vysoká „čtenost“. (srov. <http://info.vlp.cz/index.php>)

Nakladatelství Labe-press, a. s. je současně vydavatelem příloh, které spolu s deníkem vychází jednou týdně. A tak se dalším analyzovaným periodikem stal **Region**

– **Krnovské noviny**. Noviny jsou zaměřeny pouze na město Krnov a jeho okolí. Přináší informace o aktuálních událostech týkajících se denního života občanů. Poskytují zprávy, informace z kultury, sportu, je zde obsažen také koutek zajímavostí z uplynulého týdne, pro doplnění se zde objevují zábavné horoskopy, křížovky a další. Jak tomu bylo i u **Bruntálského a krnovského deníku**, i tady mají čtenáři možnost vyjádřit své názory formou dopisů a anket. Velkou část zaujímají také inzerce a reklamy, součástí jsou rovněž informace o dostupných službách, úřadech a podnicích příslušného regionu. Noviny jsou určeny čtenářům, kteří mají o „dění“ na Krnovsku zájem, věková hranice je tedy neomezená.

Počet stran je u **Regionu** relativně stabilní, většinou se jedná o 32 stran. Výjimku tvoří vydání výroční a jubilejní, kdy je dané periodikum rozšířeno o přílohy, a další speciální vydání při významných dnech města Krnova.

Samostatnou jednotkou, která patří do soukromé sféry a která „nespadá“ pod žádné velké vydavatelství, je **Krnovský info**. Také zde nalezneme články komentující aktuální dění, upozornění na nastávající události, reklamy, inzerci. Jedná se o měsíčník, který je prodáván jako součást již zmiňovaného „Krnovského regionu“. Na 16 stranách si můžeme přečíst komentáře, které shrnují veškeré události za uplynulý měsíc. I **Krnovský info** je určen širokému čtenářskému publiku. Jak napovídá název novin, cílem je čtenáře hlavně informovat. Je doplněn mnoha fotografiemi, které tvoří jistě velké procento podílející se na jeho popularitě. Vydavatelem je Radim Rudzinski, R – press Krnov.

Všechna tři periodika se stala předmětem mého rozboru a pozornost bude zaměřena na jazykovou a stylistickou úroveň. Rubriky inzerce a reklamy, které jsou zde zastoupeny ve velké míře, budou vynechány a pominuta bude rovněž grafická úprava. Všechna uváděná excerpta, která mají sloužit jako ilustrační materiál, jsou ponechána v původní podobě. U dlouhých příkladů jsou pouze zkrácena.

Noviny jsou v práci sledovány v období cca jednoho roku (rok 2007). Po nahlédnutí do let předchozích i pozdějších jsem dospěla k názoru, že k analýze není delšího období zapotřebí, jelikož prohršky a nedostatky se často opakují a vydání od vydání se v mnohém neliší.

2. PRAVOPISNÁ PRAVIDLA

Pravopisem se rozumí soubor pravidel o prezentaci hlásek v písmu. Český pravopis prošel mnoha úpravami, od zavedení diakritických značek v 15. a 16. století až po reformy obrozenců a po dílčí úpravy z let 1957. Poslední úprava pravopisu proběhla v roce 1993.

Mimořádná pozornost věnovaná dodržování pravidel, kterými se řídí užívání jazyka v jeho psané podobě, je významnou složkou české kulturní tradice.

Znalost pravidel je jistým projevem vzdělání a jejich dodržování je jednou z hodnot, které jazyk národu poskytuje. Někdy se objevuje názor, že pravidla pravopisu mají být výlučně přímočará a neměla by připouštět více možností. Přirozený vývoj jazyka, jenž zasahuje i do grafických zvyklostí, této přímočarosti pravopisných pravidel brání. Pravopisná kodifikace musí brát změny v jazyce v úvahu a vhodně je přizpůsobovat skutečnému užívání.

Pokud se tedy vyskytnou případy, ve kterých úzus kolísá, je nejvhodnější připustit i více pravopisných variant.

Pravidla ale musí zajišťovat jednotu psané podoby, která je základem účinného dorozumívání. Ale užívání stanovených pravidel se neobejde bez problémů. Pravidla se liší od vydání k vydání, tak jak se vyvíjí i jazyk. Stále se objevují nové problémy, jejichž řešení společnost vyžaduje, které společnost potřebuje. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2007. s. 5) O neznalosti a chybách, kterých se dopouštíme, pojednají následující kapitoly Označování hlásek písmeny, Hranice slov v písmu, Psaní velkých písmen a Členicí znaménka.

2.1 Označování hlásek písmeny

2.1.1 Písmena i (í) a y (ý)

Písmena i (í) a y (ý) označují jednu hlásku. Kdy se píše i (í) a kdy y (ý), stanovují určitá pravidla.

Kongruence přičestí se subjektem

Zkušené týmy hasičů bojovali s ohněm. (Region – Krnovské noviny, 6. 11. 2007)

Pokud se ve větě objeví podmět mužského rodu neživotného v plurálu, píše se v koncovkách přičestí a jmenných tvarů přídavných jmen **-y**. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2003. s. 14) Za podmět je zde považováno podstatné jméno **hasiči**. Je-li podmětem jméno mužského rodu životného v plurálu, v koncovkách přičestí a jmenných tvarů přídavných jmen následuje **-i**.

Stejně prohřešky se vyskytují i v následujících větách:

Většina multiplexů se v současnosti potýká s poklesem návštěvnosti, protože se diváci nemohou nabažít přísunu levných DVD, která vychází jako příloha novin a časopisů. Aby učili diváky znovu chodit do kin, přichází řetězec Palace cinemas s akcí Filmánie neboli Film za padesát korun. (Region – Krnovské noviny, 4. 12. 2007)

Žáci o něj projevívaly velký zájem. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Řekové byli zahrnutí do exilu východních i západních států Evropy. Aby se včas dostaly do bezpečí... (Krnovský info, červenec 2007)

Více než 29 milionů korun stále ještě zbývá zaplatit Malé Morávce z původního dluhu téměř 43 milionů korun. Do finančních potíží přivedla obec už začátkem 90. let minulého století stavba čističky odpadních vod a kanalizace. Podle tehdejšího záměru se na ni měly napojit a využívat ji i rekreační zařízení. (Region – Krnovské noviny, 29. 5. 2007)

Je-li členem podmětu podstatné jméno rodu středního v plurálu, pak mají přísudkové tvary s přičestím koncovku středního rodu **-a**.

Odůvodnění chyby souvisí se slovem **zařízení**. **Zařízení** řadíme do neuter. Proto se musí v koncovce objevit hlásky **-a**.

Stejným příkladem jsou také:

Příčinou požáru byly asi plynová kamna. (Region – Krnovské noviny, 12. 2. 2007)

Poslední program zahájily pro změnu děvčátka nejmenší. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Dopolední program začaly netradičně nejstarší děvčata. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

V mluvené podobě je zcela běžné užití koncovky **-y**, i když podmětem jsou **děvčata**, tj. rod střední. Koncovka **-a** je ale považována za archaickou, knižní. Přestává se užívat i v běžně mluveném jazyce. U podmětu **děvčata** se upozadil rod gramatický, jelikož děvče znamená „**malá žena**“, a to může být zavádějící pro psaní koncovky. V zájmu autora bylo přiblížit se běžně užívané mluvené podobě jazyka, a tím předpokládanému čtenáři.

V kategorii kadetek se se svými zcela novými sestavami představily Michaela Fuksová, která v této kategorii závodila poprvé.[...]...a potvrdila velmi vysokou úroveň svého cvičení. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)¹

Spolu s chybami v označování hlásek písmeny se objevují jisté nesrovnalosti, které nelze zcela jasně určit. V následující větě se objevuje v přísudku **představily** koncovka **-y**, ačkoliv je ve větě podmětem pouze „jedna žena“. Můžeme se domnívat, zdali chtěl autor původně zařadit do věty více žen, nebo se jedná o překlep.

Krnovankám nejlépe vyšla cvičení na hrazdě, kde získala 29,150 bodů.

(Region –Krnovské noviny, 26. 3. 2007)

Podmětem jsou **Krnovanky**, ovšem autor vzhledem k předchozímu textu zřejmě na tuto skutečnost zapomněl a v koncovce přísudku **získala** píše **-a**, jako by se stále jednalo o podmět **děvčata**.

„Řeknu vám akorát to, že sedmdesát tisíc bylo za garáž, co jsem měl. Dostal je Honza, starší kluk Aleny. Byly jsme domluveni, že jim to půjčím, ale že mi peníze vrátí před koupí bytu,“ řekl Zdeněk. (Region – Krnovské noviny, 4. 12. 2007)

¹ Problematika nelibozvučnosti je zmíněna v kapitole 5. 2. 5. Hromadění stejných výrazů.

„Ve větách s podmětem vyjádřeným bezrodým zájmenem nebo tvarem pomocného slovesa se v přísudku píše **-i** nebo **-y** podle toho, je-li ze souvislosti zřejmé, zda se zájmeno vztahuje k osobě rodu mužského životného, nebo rodu ženského.“ (Pravidla českého pravopisu. Academia, Praha 2003. s.16) Např.: **Co jsme (my) se vás načekali! (my muži), ale Co jsme se vás načekaly! (my ženy).** Jestliže se v podmětu střetávají oba rody, tedy je-li mezi jmény v podmětu jméno rodu mužského životného a jsou-li všechna podstatná jména v jednotném čísle, píše se v přísudku v množném čísle jen měkké **-i**. V článku se jednalo o přímou řeč, kdy dotazovaný muž mluví o sobě a o své ženě. Tudíž musí být podle uvedených pravidel v přísudku **-i**.

Střední pedagogická a Střední zdravotnická škola Krnov uspořádaly seminář, na který pozvala učitele výtvarné výchovy ze všech škol v republice. Řada škol se omluvila, ale nakonec do Krnova vyslali své zástupce školy ze Zlína, Mostu, Kroměříže, Oder, Liberce, Přerova, Hradce Králové, Berouna a Čáslavi. (Bruntálský a krnovský deník, 6. 11. 2007)

Správné znění:

Střední pedagogická a Střední zdravotnická škola Krnov uspořádaly seminář, na který pozvaly učitele výtvarné výchovy ze všech škol v republice. Řada škol se omluvila, ale nakonec do Krnova vyslaly své zástupce školy ze Zlína, Mostu, Kroměříže, Oder, Liberce, Přerova, Hradce Králové, Berouna a Čáslavi.

Je-li podmět vyjádřen výrazem označujícím množství, jako pět, dvacet, půl, na sto, řada, ve spojení s genitivem podstatného jména, je přísudek v singuláru; v dalších větách mohou mít přísudky číslo množné a shodu podle smyslu.

Pokud se zaměříme na druhou větu prvního souvětí, přísudek je zakončen **-a**. Podle smyslu však se jedná o podmět **školy**, proto by měl být přísudek zakončen na **-y**. V uvedené větě se v koncovce příděstí vyskytuje **-a** patrně z toho důvodu, že autor článku zaměnil podmět **školy** v nominativu plurálu za podmět **škola**, tj. nominativ singuláru.

Ve druhé větě druhého souvětí se objevuje opět chyba v koncovce přísudku. Podmětem jsou zde **školy**, proto musí být koncovka přísudku **-y**.

Chyby byly nalezeny v kapitole Kongruence přičestí se subjektem. V tvarotvorném základu (tzv. vyjmenovaná slova), v koncovkách substantiv či v psaní skupin souhlásek se pravopisné chyby neobjevily.

2.1.2 Psaní předpon s(e)- a z(e)-

Předpona **s(e)-** se píše tam, kde má sloveso s touto předponou význam směřování dohromady nebo kde tento význam, obsažený už ve slově samém, předpona zvýrazňuje, dále tam, kde sloveso s touto předponou má význam směřování shora dolů nebo z povrchu pryč, a pak již v několika ustálených případech.

Předpona **z(e)-** se píše tam, kde se jí tvoří ke slovesům nedokonavým slovesa prostě dokonavá vyjadřující výsledek děje slovesa základového, dále tam, kde se jí tvoří slovesa dokonavá přímo z podstatných jmen a přídavných jmen. Tato slovesa pak mají význam stát se tím, co znamená slovo základové. Předpona **z(e)-** se používá také u sloves nedokonavých utvořených příponou k slovesům dokonavým a opět pak podobně jako předpona **s(e)-** v několika ustálených případech. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2003. s. 20, 21)

2.1.2.1 Psaní předpon s(e) a z(e) u přídavných jmen

...*takže vysavač **zlevněný** na 519 Kč prodal...* (Region – Krnovské noviny, 18. 1. 2007)

Správná podoba slova je **zlevněný**. Při slevě kupujeme zlevněné zboží, tedy zboží levnější, zboží se sníženou cenou. Podstatné jméno **sleva** je spjato se slovesem **slevit**, v daném případě slevit z ceny, zatímco **zlevnit**, učinit levnějším, a **zlevněný**, tedy mající nižší cenu, je spjato s přídavným jménem **levný**. Jedná se o derivaci **levný – zlevnit**, podobně jako např. **jasný – zjasnit**. Z přídavného jména se tvoří sloveso dokonavé, které má význam „učinit nebo stát se tím, co znamená slovo základové“. (srov. tamtéž. s. 22)

2.1.3 Délka samohlásek ve slovech domácích

2.1.3.1 Označování délky samohlásek

České samohlásky dělíme na krátké a dlouhé. Samohláska **ó** se ve slovech původem českých vyskytuje jen v citoslovcích, častěji ve slovech přejatých. Délka samohlásek se označuje čárkou, u dlouhého **ú** také kroužkem. (srov. tamtéž. s. 24)

Návštěvníkům budou letos stejně jako v minulých létech k dispozici dva vchody...
(Region – Krnovské noviny, 12. 6. 2007)

U tvaru slova **létech** dochází ke ztrátě kvantity. Substantivum **léto** má v plurálu tvary zkrácené ve významu „roky“. Podle kontextu je zřejmé, že se jedná o roky. Pokud mluvíme o **létě** jako o ročním období, objevuje se zde nezkrácená podoba (**léta, létům** atd.). (srov. Příruční mluvnice češtiny. 2003, s. 265)

Česku by měla být evropskou komisí prodloužena vyjímka, která... (Krnovský a bruntálský deník, 28. 6. 2007)

Čárka nad **-i** může být způsobena důvodem fonetickým, tj. při vyslovení se délka přesouvá na druhou slabiku, což je **-i**, a to je zavádějící pro podobu písemnou. Psaní odchylné od výslovnosti má svůj původ v minulosti jazyka. Před několika stoletími toto psaní běžné výslovnosti odpovídalo. A protože pravopis nelze měnit tak rychle, jako se mění výslovnost, délka v psané podobě na první slabice přetrvala. (srov. Šaur. 2004.)

2.1.3.2 Střídání krátkých a dlouhých samohlásek

„...odpovídají našemu věku a tématicky se liší od věcí na starších albech.“ (Krnovský info, říjen 2007)

Podstatné jméno **téma** je rodu středního a skloňuje se podle vzoru město. V ostatních tvarech je základ rozšířen na kmen (pomocí latinské kmenotvorné přípony) o hlásky **-at** (gen., dat., lok. plurálu **tématu**, instr. **tématem**, nom. plurálu **témata**, gen. **témat** atd.). Zatímco při skloňování zůstává ve všech tvarech kořenová samohláska dlouhá, u slov odvozených dochází k jejímu krácení: **tematický, tematičnost, tematika** či **tematizace**.

Aby se ale délka kořenové samohlásky nelišila od délky kořenové samohlásky slova základového, slova tvořená nově nebo příležitostně délku zachovávají. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2003. s. 25)

2.1.4 Psaní slov přejatých

U psaní slov přejatých se vydělují slova s původním pravopisem a slova pravopisně počeštěná. Původním pravopisem se píšou slova omezená na úzký okruh uživatelů, slova odborná nebo knižní, slova týkající se pouze cizích zemí, slova mající

např. povahu mezinárodních značek. Slova zdomácnělá, tedy v jazyce rozšířená, a běžné výrazy odborné se píšou podle zásad českého pravopisu. Způsob psaní většinou odpovídá jejich spisovné výslovnosti. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2003. s. 28)

2.1.4.1 Slova pravopisně počestěná – označování délky samohlásek

Ze strategických kroků pro nás bylo velmi důležité zahájení fúze s polskou nápojářskou firmou HOOP. (Region – Krnovské noviny, 12. 2. 2008)

Délka samohlásky se označuje tam, kde se ve spisovné výslovnosti vyslovuje dlouhá samohláska bez většího kolísání.

Problémy mohou nastat při psaní hlásky **ú**. Dlouhé **ú** se píše i v několika dalších případech slov přejatých, jako jsou **múza, kúra, túra, ragú, skútr** atd. V excerpovaném příkladu se objevuje **ů**, které se jindy píše uvnitř slov (stůl, vůle, půda atd.), v koncovkách genitivu a dativu plurálu jmen podstatných (mužů, pánů, hradům, strojům, městům); a u jmen podstatných v nominativu singuláru rodu mužského (bratrův atd.), v zakončení příslovcí (domů, dolů). (srov. Pravidla českého pravopisu. 2003. s. 25) Správná podoba uvedeného slova je **fúze**.

Závěr kapitoly

Velmi problematickou částí kapitoly Označování hlásek písmeny se stalo psaní písmen **i** (**í**) a **y** (**ý**). Uvedené příklady dokazují, že běžným a častým prohřeškem se stává záměna životnosti i rodů, která se projeví v koncovce příčestí. Dále pak nesprávné užití koncovek souvisí s podobou běžně mluveného jazyka, jehož koncovky se promítají i do podoby psané. Tyto chyby by se mohly řadit do souvislosti s tendencí autorů přiblížit se čtenáři, širokému publiku. Obtíže činí také užití jmen cizího původu a slov od nich odvozených.

Jedním z důvodů pravopisných prohřešků může být nesoustředěnost, která je spojena s množstvím práce, jako druhý důvod mohou být uvedeny překlady, které ale rovněž souvisí s nepozorností, jinak také skutečná neznalost pravidel českého pravopisu, nedbalost či absence jazykového korektora.

Je třeba používat kodifikační příručky, jako např. „Akademická pravidla českého pravopisu“ nebo také Akademický slovník cizích slov (ten zejména při psaní slov přejatých), poučit se z nich a řídit se pravidly v nich uvedenými.

2.2 Hranice slov v písmu

2.2.1 Spřežky

Spojení předložek s podstatnými jmény, zpodstatněnými přídavnými jmény, zájmeny, číslovkami a příslovci nabývají někdy platnosti prostých příslovcí, příp. se stávají spojovacími nebo předložkovými výrazy. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2003. s. 52)

Slovnědruhový přechod se projevuje tím, že se uvedená spojení píšou dohromady. V psaní spřežek se projevuje kolísání, protože mezi chápáním výrazu jako jednoslovného či víceslovného nejsou přesné hranice a protože ve výslovnosti není pro jejich stanovení žádná opora. „Zřetelný rozdíl mezi obojím pojetím je tam, kde se nevlastní předložka, spojovací výraz nebo příslovce odlišily od původního předložkového výrazu nápadněji svým významem, popř. svou větnou platností.“ (Pravidla českého pravopisu. AVČR, Praha, 2003, s. 52)

Nejzřetelnější je jednoslovná povaha výrazu tam, kde už původní předložkový výraz zanikl nebo kde se spřežka významem i tvarem vzdálila své původní předložkové vazbě. Např. nahlas, kvůli (někomu). Takovým dokladem je:

Znalosti o flóře měly dívky předem nastudované, ale šlo o to, jak dokážou mluvit z patra před publikem. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Zde autor článku spřežku rozdělil na předložku **z** a substantivum **patro** z toho důvodu, že předložka **z** se pojí s genitivem. Adverbializuje se však spojení předložky **s** a genitivu, stejně jako např. **shůry**.

2.2.1.1 Spojení předložek s příslovci

Existuje způsob, který žádné požehnání ze zhora nepotřebuje... (Bruntálský a krnovský deník, 12. 3. 2007)

Správná podoba je **sešhora** (Slovník spis. češtiny pro školu a veřejnost. Academia, Praha 2005.) U příslovce **shora** vzniklého z předložkového výrazu píšeme **s-** ve shodě s předložkou původního předložkového výrazu. Dále se zde objevuje předpona **se**, která byla v článku nahrazena předponou **ze**. V kapitole 1. 2. je zmíněno pravidlo pro psaní

předpon s(e)- a z(e)-. Z něj vyplývá, že předpona **se** je ve správném tvaru užitá ve smyslu shora dolů.

Sportovní komise MěU nás nepodpořila a peníze od sponzorů pokryly cestovní a ubytovací náklady, zbytek jsme lepili ztěží. (Region – Krnovské noviny, 31. 8. 2007)

Správná podoba je **stěží**. Např.: **To se mu stěží podaří.** (Slovník spis. češtiny pro školu a veřejnost. 2003. s. 415)

Slovo **stěží** píšeme se **s-**, opět ve shodě s předloškou původního předložkového výrazu. Znamená s obtížemi nebo s tíhou. V souvislosti s uvedenou chybou je třeba upozornit na slovo **ztěžovat**, tj. činit obtížným. Zde se objevuje písmeno **z**, jelikož se jedná o dokonavé sloveso **ztížit** vytvořené ke slovesu nedokonavému **tížit**.

Nezoufejte, že se vám to třeba na poprvé nepodaří. (Bruntálský a krnovský deník, 29. 9. 2007)

Spřežka je nesprávně odvozována od jiné spřežky, která vzniká spojením předložky a číslovky, a to **poprvé**. Tady se nabízí možnost psaní obou variant – **poprvé** i **po prvé**. Ve spojení s předloškou **na** je správná možnost pouze jedna, a to **napoprvé**.

2.2.1.2 Spojení předložek se zpodstatněnými jmény přídavnými

Neváhejte v místě stoupání před městem samotným odbočit do leva. (Bruntálský a krnovský deník, 29. 7. 2007)

Správná podoba spřežky je **doleva**. K této skupině se dále řadí např. **nalevo, zprava, zřídkka, ztěžka, zticha** aj. Existují však dvojice, které se mohou psát oběma způsoby. Např. **nahrubo** i na **hrubo, nakrátko** i na **krátko**. Právě možnost psaní vybraných slov dvojím způsobem může být důvodem chyby excerpovaného příkladu.

2.2.1.3 Spojení předložky se zájmeny a číslovkami

Po té Minorité získali jiné, které do kapliček ale instalují pouze v době poutí. (Krnovský info, říjen 2007) ²

² Minorité – jedná se o mnišský řád, viz kapitola Psaní velkých písmen.

Zastupitelé rozhodovali po té, co obdrželi výsledky občanské diskuse, v níž lidé hlasovali pro návrhy...(Krnovský info, červenec 2007)

Babolat Tour po té pokračoval finálovým turnajem mladší kategorie.

(Region – Krnovské noviny 25. 9. 2007)

Správná podoba slova se píše dohromady, tudíž **poté**. Spojení **po té** uijeme pouze u takových příkladů, pokud by se jednalo o spojení ukazovacího zájmena a podstatného jména. Např. **Šel na řadu po té dívce**.

2.2.2 Spojka -li

Kupující by měli zvážit, zda-li na vysněnou nemovitost skutečně finančně nedosáhnou...

(Bruntálský a krnovský deník, 6. 4. 2007)

Správná podoba slova je **zdali**.

Pakli že se mediálně známé osobě stane něco nepříjemného,...

(Bruntálský a krnovský deník 6. 4. 2007)

U excerpovaného příkladu se opět objevuje nesprávně užitá spojka -li. Spojovací čárka musí být vynechána, tedy **pakliže**.

Námět skrže lapidární, ovšem hraný s bravurou herců z Divadla Husa na provázku a HaDivadla nebo-li Spolku sešlých Brno.

(Bruntálský a krnovský deník, 3. 11. 2007)

Pokud se jedná o spojku **-li**, připojuje se zpravidla k prvnímu slovu věty, např. **mohl-li**, **ne-li**, ale tam, kde je **-li** jen součástí složené spojky, píše se bez spojovací čárky, tudíž dohromady. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2002. s. 55)

Závěr kapitoly

Kapitola Hranice slov v písmu ukázala, že většina prohřešků se týká psaní spřežek. Je třeba si uvědomit, které spřežky se píšou pouze zvlášť a které dohromady. Existují však jisté podoby spřežek, u nichž je dovoleno použít oba dva možné způsoby. A to může být příčinou objevujících se chyb v novinách. Autoři připojují předložku k podstatným jménům, zájmenům, číslovkám a příslovcím v takových případech, ve kterých to není možné, a naopak podoby, které mají být psány dohromady, jsou od sebe odděleny.

Častou chybou je také nesprávné užití spojky **-li**. Novináři se zde neřídí pravidlem k tomu určeným, a tak vznikají uvedené prohřešky.

2.3 Psaní velkých písmen

Velké počáteční písmeno ve slově má několik funkcí: označuje vlastní jméno, nebo je označený jev považován za velice významný a hodný úcty, nebo tímto písmenem začíná větný celek. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2002. s. 39)

Nyní Město provede obnovu zeleně... (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Slovem Město je zde myšleno město Krnov. Důvodem chyby je zřejmě překlep, jelikož se nejedná se ani o začátek větného celku, ani o vlastní jméno. Z kontextu také nevyplývá, že by autor článku připisoval městu zvláštní význam, ačkoliv by se toto zdůvodnění zdálo nejvhodnějším.

2.3.1 Oficiální jména významnějších institucí; vědeckovýzkumné, vzdělávací, kulturní a tělovýchovné instituce

Patnáct let od svého založení si v letošním školním roce krnovská střední umělecká škola varhanářská, která je jedinou školou ve střední Evropě... (Region – Krnovské noviny, 27. 11. 2007)

Jedná se o vlastní jméno, dokonce o oficiální název střední školy, který zní **Střední umělecká škola varhanářská Krnov**. Název je třeba psát s velkým písmenem na začátku. Pokud by byl název zkrácen nebo zobecněn (např. **varhanářská škola**), velké počáteční písmeno se nepíše. Jednalo by se o neoficiální označení dané instituce.

2.3.2 Jména živých bytostí nebo bytostí tak pojatých

Po té Minorité získali jiné, které do kapliček ale instalují pouze v době poutí. (Krnovský info, říjen 2007)

Jména příslušníků kolektivů odvozená od jmen vlastních se chápou jako obecná. Píší se tedy s malým počátečním písmenem, např. **jezuíta, františkán, luterán** atd. (srov. tamtéž. s. 43)

Závěr kapitoly

Uvedená část pravidel pravopisu je značně obtížná, ale v analyzovaných periodikách se mnoho chyb neobjevilo. Nebylo však užito ani žádných jiných "neobvyklých" vlastních jmen (toponym, antroponym...), ve kterých by bylo pravděpodobné, že se chyby vyskytnou. Novináři o žádných dalších významných institucích nepsali.

2.4 Členicí znaménka

Interpunkčními znaménky jsou tečka, čárka, otazník, vykřičník, středník, dvojtečka, tři tečky, pomlčka, závorky a uvozovky. Znaménka od sebe oddělují části textu nebo části výpovědi a naznačují intonační ztvárnění. Mají funkci jednak rozdělovací, jednak vyčleňovací, tj. vyznačují jejich hranice. Excerpované příklady se týkají pouze některých znamének.

2.4.1 Uvozovky³

Do uvozovek se dávají takové části projevu, které jsou doslovně citovány nebo které chceme z různých důvodů od ostatního textu odlišit. (srov. Pravidla českého pravopisu. 2002. s. 70)

„Je ale docela dobře možné, že se nějaké peníze uvolní už v polovině roku.“ dodala krajská mluvčí Šárka Swiderová. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Zde autor článku zaměnil tečku za čárku.

„Proces slučování pokračuje podle plánu a bude završen na přelomu dubna a května“ komentuje rok 2007 Simona Nováková... (Region – Krnovské noviny, 12. 2. 2007)

„Stavebníci na tom můžou jenom získat, když budou bydlet se svými dětmi v harmonickém prostředí“ řekl předseda Hnutí Duha Jeseníky. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Je-li v uvozovkách celá věta, píšou se příslušná interpunkční znaménka (tečka, čárka, vykřičník, otazník) na konci této věty před druhým uvozovacím znaménkem. V příkladech se však znaménko nevyskytuje.

2.4.2 Čárka

Čárkou se od sebe oddělují věty v souvětí, složky několikanásobných větných členů a dále výrazy, jež jsou do věty vloženy nebo k ní volně patří.

³ Jedná se o menší kapitolu, více prohrášek nebylo nalezeno.

2.4.2.1 Čárka v souvětí

2.4.2.1.1 Oddělování souřadně spojených vět hlavních i vedlejších

Je nutné, aby od sebe byly odděleny sousedící souřadně spojené věty v souvětí, pokud se mezi nimi vyskytují jakékoliv jiné spojovací prostředky než prostě slučovací **a, i, ani, nebo, či**. Takto souřadně spojené věty mohou být obě jak hlavní, tak vedlejší stejného druhu. (srov. Svobodová. 2003. s. 18) Uvedené spojky však mohou být užity i ve funkci hypotaktické, např.: **Musela jsem přidat do kroku, abych nepřišla pozdě a (abych) nedostala vyhubované.** Hypotaktický prostředek se už u druhé ze závislých vět nemusí opakovat, ale dal by se k ní doplnit. (srov. Čeština pro učitele. 2002. s. 253)

„Do voleb půjdeme s cílem zvítězit, a budeme chtít pokračovat v duchu započaté práce minulých zastupitelstev.“ (Region – Krnovské noviny, 27. 11. 2007)

„Jsem milovníkem přírody, snažím se chodit tiše, a někdy vydržím v klidu čekat třeba dvě hodiny, jestli se bobr neukáže.“ (Region – Krnovské noviny, 17. 4. 2007)

Oslavenec osmdesátník Zdeněk Hrbolka, a jeho snacha Gita využili pro společnou fotografii...[...]... krásného výhledu z terasy hotelu. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Schází se každý čtvrtek, a má k dispozici výtvarné, hudební i pracovní dílny. (Krnovské noviny Region, 25. 9. 2007)

Děti do tří let mají vstup zdarma, a malí návštěvníci do desíti let přispějí do malé kasičky organizátorům desetikorunou. (Region – Krnovské noviny, 12. 6. 2007)

Kaskáda Slezská Harta a Kružberk měla kulminační přítok byl 32 kubíků za sekundu, a maximální odtok 2 kubíky za sekundu. (Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)⁴

„Bývá to tak patnáct až dvacet případů ročně, a už řadu let máme s nimi výbornou spolupráci.“ (Region – Krnovské noviny, 17. 4. 2007)

Jedná se o poměr prostě slučovací. Jak vyplývá z předchozího textu, čárka se neklade mezi věty v poměru slučovacím (pokud zde není věta vložená). Tudíž je psaní čárky před spojkou **a** nesprávné.

⁴ Zde se také objevuje hromadění více sloves. O tom pojedná část věnovaná stylistickým jevům.

Naše kasa není bezedná ale podle možností budeme stanici ve Stránském dotovat i v příštích letech. (Region – Krnovské noviny, 17. 4. 2007)

Věty jsou zde v poměru odporovacím, čárka se musí psát před spojkou **ale**. Je nezbytné, aby se od sebe oddělily také takové sousedící věty (hlavní nebo vedlejší), které jsou spojeny spojkami **a, i, ani, nebo, či** s jiným poměrem než slučovacím.

Sledován je spoustou dalších soutěžících se 47 body a tak další kola mohou pořadí ještě výrazně změnit. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Excerpovaný příklad je dokladem poměru důsledkového, proto je nutné věty od sebe oddělit čárkou.

2.4.2.1.2 Oddělování vět závislých od řídicích

Věty mohou být uvozeny různými spojovacími výrazy, jsou to zejména podřadicí spojky (např. že, když, aby, protože...), dále vztažná zájmena (kdo, co, jaký, který, čím, jenž) a vztažná příslovce (kde, kam, kdy, jak, odkud...).

a) věty obsahující podřadicí spojky

To že zástupci města německých rodáků společně a oficiálně uctili oběti odsunu je na poli česko-německých vztahů průlomový akt. (Region – Krnovské noviny, 27. 11. 2007)

Stydíme se o někom říct že je náš přítel. (Region – Krnovské noviny, 27. 11. 2007)

b) věty patřící do skupiny vztažných zájmen

„Myslím si, že by bylo dobré, kdyby se vám podařilo navázat partnerství s Gymnáziem Integra Brno se kterým také hodně spolupracuji...“ (Region – Krnovské noviny, 12. 6. 2007)

Vypovídá o osudech a událostech, před připomínkou kterých jsme se příliš dlouho chtěli skrýt či najít jim vysvětlení a marnou obhajobu. (Krnovský info, říjen 2007)

„Působnost mé firmy se zaměřuje především na město ve kterém podnikám.“ (Krnovský info, říjen 2007)

„Nelze rozepisovat co všechno nabízíme, ale můžu říci, že možností je spousta.“ (Krnovský info, říjen 2007)

„Dříve jsme při posuzování hodnotili žadatele i z takových hledisek jakými jsou věk nebo pohlaví.“ (Krnovský info, srpen 2007)

„Rozhodl jsem se, že maximální počet bude takový, že se spot objeví minimálně jednou za 10 min. což znamená, že nejmenší počet zobrazení za měsíc je někde kolem 3000.“ (Krnovský info, říjen 2007)

„Hranice podnikání se neomezují pouze na město ve kterém žijeme, ale snažíme se, aby naše výrobky nebo služby využívalo co možná nejvíce lidí a naše tabule je jednou z možností jak toho dosáhnout.“ (Krnovský info, 2007)

Čárkou se v souvětí vždy oddělují věty podřadné, které jsou významově závislé na větách řídicích. Platí zde základní syntaktické interpunkční pravidlo, že čárka se mezi větami píše vždy, jsou-li spojeny jinak než slučovacím **a**, **i**, **ani**, **nebo**, **či**, protože je zřejmé, že dvě věty na různých úrovních nemohou být spojeny pomocí souřadících spojek z tohoto výčtu. (srov. Svobodová. 2003. s. 20)

c) věty řadící se ke skupině vztažných příslovcí

Je to především v časech před osmou hodinou ranní a po poledni kdy se děti přemisťují z a do školy. (Region – Krnovské noviny, 18. 12. 2007)

Televizní štáb natáčil jak na bývalé půdě starou cihlovou podlahu nahradí dřevěnou. (Region – Krnovské noviny, 17. 4. 2007)

Michaela Mazouchová se také nevyhnula několika chybám v sestavě s obručí, které byly způsobeny velkou nervozitou a obsadila pěkné 5. místo z celkového počtu 18-ti závodnic. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

„Hranice podnikání se neomezují pouze na město ve kterém žijeme, ale snažíme se, aby naše výrobky nebo služby využívalo co možná nejvíce lidí a naše tabule je jednou z možností jak toho dosáhnout.“ (Krnovský info, 2007)

Sdružení České katolické charity v těchto dnech rozesílá informační letáčky do domácností, jak lze přispět prostřednictvím dárcovských dms a také číslo účtu, kam lze peníze poukázat. (Region – Krnovské noviny, 6. 2. 2007)

Pavel zase jezdil na kole po obcích a fotil, jak ta místa vypadají a tak vznikla výstava. (Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)

Na setkání mohou diskutující přednést své vlastní nápady jak zlepšit prostředí města, sídliště, školy a také se zástupcům města svěřit s výsledky své činnosti v této oblasti. (Region – Krnovské noviny, 17. 11. 2007)

Ta největší výhoda, kterou oproti nám má je rychlost. (Krnovský info, říjen 2007)

To, že zástupci města a německých rodáků společně a oficiálně uctili oběti odsunu je na poli německo-českých vztahů průlomový akt. (Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)

Jedná se o tzv. vloženou větu, která se ocitá dvakrát v sousedství své věty řídící (tj. věty na vyšší syntaktické úrovni). Musí se od ní tedy na obou stranách oddělit čárkami. (srov. Svobodová. 2003. s. 21)

Jsem vždy hrdá na to, když obyvatelé okresu řeknou, že potřebovali naši pomoc a policisté jim pomohli, bez ohledu na charakter jednotlivých případů.“

(Region – Krnovské noviny, 6. 2. 2007)

Zde se objevuje čárka před předložkou **bez**. Autor zřejmě považoval část třetí věty souvětí za větu vloženou, proto čárku použil. Část věty **bez ohledu na charakter jednotlivých případů** však nelze pokládat za samostatnou větu, jelikož se jedná o větný člen, a to příslovečné určení zřetele (s ohledem na co). Je taky možné, že se jedná o tzv. dodatkově připojený větný člen. V takovém případě by kladení čárky před předložkou **bez** bylo správné.

Koncert v Městském divadle bude obdobný, jako jejího úspěšná podzimní premiéra. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

V městském divadle vystoupí ve slavné opeře Don Giovanni, umělci z opavského Slezského divadla. (Krnovský info, říjen 2007)

Zde autor článku mohl také uvažovat o dodatkově připojeném větném členu. Ale ve větě se nejedná ani o tímto způsobem připojený větný člen, ani o vsuvku či vedlejší větu, ale o běžné rozvinutí větného členu. Ve větě byl nesprávně oddělen subjekt.

2.4.2.2 Čárka ve větě jednoduché nebo v dílčí větě souvětí

Základní způsob psaní běžné věty jednoduché nebo dílčí věty uvnitř souvětí je bez čárek. Čárkou se mimo jiné případy neoddělují také:

a) součásti ustálených spojení

...proto mohl dvěma, třema lidem říct, aby... (Bruntálský a krnovský deník, 13. 4. 2007)

Jedná se o frazeologizované spojení, jako jsou např. **křížem krážem, sem tam, cestou necestou, dva tři lidé** atd.

b) těsné přívlastky

Případy, vedené trestními odděleními v okrese, čeká od 1. ledna výrazná změna.
(Region – Krnovské noviny 12. 9. 2007)

Při rozsáhlé policejní akci zatkli pět hochů, uprchlých z ústavu na Jesenicku.
(Region – Krnovské noviny, 12. 9. 2007)

Jedná se o těsný přívlastek, který zásadním způsobem omezuje význam jména, k němuž patří, a jehož vynechání by znamenalo změnu významu. (srov. Svobodová. 2003. s. 29) Přívlastek v excerpované větě specifikuje, o jakých pět chlapců se jedná. Občas bývá těžké posoudit, zda se také nejedná o dodatečně připojenou informaci. V daném případě, dle mého názoru, se jedná o těsný přívlastek.

2.4.2.2.1 Čárka v koordinační skupině

Krnovský moto klub pořádá 10. února v Kofola music klubu I. Netradiční motorkářský bál, který by měl proběhnout jako večer plný zábavy soutěží a různých překvapení.
(Region – Krnovské noviny, 6. 2. 2007)

Čárka se ve skupině uplatní pokaždé, neuplatní-li se žádný spojovací výraz, jde o tzv. asyndetické spojení. Ve větě se představuje taková skupina jako několikanásobný větný člen.

„Svoji roli hraje také to, že jsem tady žila jako malá holčička a přece jenom dítě vidí věci jinak než dospělý,“ zavzpomínala Ada Nitsch. (Region – Krnovské noviny, 29. 9. 2007)

Čárkou se oddělují také věty v souvětí, které jsou spojeny víceslovnými spojovacími prostředky, jejichž součástí je spojka **a**. Jsou to souřadně spojené větné členy.

2.4.2.2.2 Čárka v adordinační skupině

Jedná se o skupinu s tzv. přístavkem. Čárka se zde umístí pokaždé nejen mezi složky skupiny, ale i za celou skupinu. Jde o tzv. komplexní větný člen, který se tímto liší od

několikanásobného větného členu (tvořeného koordinační skupinou). Existují však takové adordinační skupiny, kde jsou složky natolik spjaté, že se chovají jako těsné. (srov. Svobodová. 2003. s. 31)

Frontman skupiny, Lukenko, udržoval udržoval skvělý kontakt s publikem.

(Region – Krnovské noviny, 27. 11. 2007)

Autor územního plánu Krnova, Jaroslav Haluza, na základě těchto poznatků připravil se svým týmem plán zástavby. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Jednou z těsně spjatých adordinačních skupin jsou případy jakoby „obrácených“ vysvětlovacích přístavků s vlastním jménem. Pokud je součástí tohoto přístavku vlastní jméno, které stojí až na druhém místě a není uvozeno žádným adordinačním výrazem, chápeme celé spojení jako těsné a čárky se nekladou. (srov. Svobodová. 2003. s. 33)

Např.: **Bývalý trenér české fotbalové reprezentace Karel Brückner se v Rakousku potýká s velkými problémy.** První složkou skupiny je: **bývalý trenér české fotbalové reprezentace**; Druhou složkou skupiny je: **Karel Brückner**.

Při oddělování přístavku čárkami se novináři řídili jiným pravidlem, které se týká volného přístavkového spojení. Kdybychom složky skupiny prohodily, dostaneme stavbu:

Lukenko, frontman skupiny, udržoval skvělý kontakt s publikem.

Zde se běžné přístavkové spojení (tvořeno adordinační skupinou) vyznačuje kladením čárek mezi složky skupiny i za skupinu. Např.: **Paleček, šašek krále Jiřího, byl laskavý.** (srov. Svobodová. 2003. s. 33)

2.4.2.2.3 Osamostatňování (vytýkání) části výpovědi

Vytýkání části výpovědi nastává v takovém případě, pokud se část výpovědi předsune před ni, anebo se dodatečně připojí za původní celek.

Je si však vědoma svého chování a to i pod vlivem alkoholu a omamných látek.

(Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)

Osamostatnělé výrazy mohou být připojeny k výpovědi nějakým dalším prostředkem, např. **a to, dokonce, hlavně, ale, i když**. Ve výpovědi se užije odkazovací slovo zájmenné povahy, které „drží místo“ osamostatnělému výrazu, který stojí vždy oddělen čárkou. (srov. Svobodová. 2003. s. 36, 37)

2.4.2.3 Vsuvka a doplňující výrazy

„To je ovšem zavazující a přiznejme, i organizačně a finančně náročné.“

(Region – Krnovské noviny, 30. 1. 2007)

Za vsuvku se pokládají taková sdělení, která vychází z jiné promluvové roviny, jež se svým okolím mluvnicky nespojují. Mohli bychom definovat vsuvku jako přerušení toku řeči jiným sdělením, jako vybočení z hlavní linie promluvy. Klasické vsuvky mají podobu věty a musí se od ostatního textu oddělit čárkami, popř. výraznějšími interpunkčními znaménky. Mají povahu odboček, poznámek či sdělení, která vybočují ze základního pásma a významově k němu nepatří.

V excerpovaném příkladu je vsuvka oddělena čárkou pouze na jedné straně, což není správně.

Závěr kapitoly

Množství excerpovaných příkladů je důkazem, že se jedná o obtížnou kapitolu pravidel pravopisu. Čárky jsou problematickou součástí pravopisu nejen v souvětí, ale i ve větách jednoduchých.

V souvětí se setkáváme s množstvím chyb zejména při oddělování závislých vět od vět řídicích. Tyto závislé věty jsou nejčastěji uvozeny podřadicími spojkami, vztahnými zájmeny či příslovci, před kterými novináři čárku nepíší. V souvislosti s daným problémem je třeba poukázat na čárky, jež mají z obou stran oddělovat tzv. větu vloženou. Věta se ocitá dvakrát v sousedství věty na vyšší syntaktické úrovni, proto musí být oddělena. Čárky zde ale často chybí, a větu vloženou tak autoři staví na stejnou úroveň jako větu řídicí.

Ve větách spojených souřadně zůstává nerozlišován poměr a čárka se opět ocitá na místě, na které nepatří.

Ve větách jednoduchých se objevují nesprávně oddělené těsné přívlastky. Do jisté míry se jedná o subjektivní pohled na danou skutečnost vyjádřenou ve větě. Ale i přes takovou subjektivitu je vidno, že čárky byly ve všech uvedených příkladech užity nesprávně. Jedná se i o větné členy, jež mohou být pokládány za tzv. dodatkově připojený větný člen.

Další chyby se týkají psaní čárek ve skupině adordinační; tzv. přístavek má funkci vysvětlovací, je nutné jej oddělit čárkami. Podobné pravidlo platí také pro vsuvku. Ani zde není dodržováno a setkáváme se s příklady, kde vsuvka oddělená čárkami není.

Kladení čárky do vět je často diskutovaným tématem nejen mezi odborníky, ale také v řadách široké veřejnosti. Jak již bylo zmíněno, ne vždy je použití čárky jasné a jednoznačné, v mnoha případech závisí na subjektivním postoji mluvčího či pisatele. Ale i přesto by si základní poznatky psaní tohoto interpunkčního znaménka měl osvojit snad každý, kdo používá psaný jazyk aktivně ve své profesi.

3. NEJČASTĚJŠÍ PROHŘEŠKY PROTI MORFOLOGICKÉ NORMĚ

Morfologie je část gramatiky pojednávající o slovních druzích z hlediska jejich forem a také základních významů. Formou se zde rozumějí všechny podoby slova, tj. jejich tvary užití ve větách. Jedná se o lingvistickou disciplínu tvořící součást klasické gramatiky. (srov. Encyklopedický slovník češtiny. 2002. s. 273)

3.1 Podstatná jména (substantiva)

3.1.1 Rod mužský (maskulina)

Podstatná jména životná rozdělujeme z morfologického hlediska do tří typů substantivních a dvou typů adjektivních.⁵ Aby bylo možné zařadit živočné maskulinum do jednoho ze tří substantivních typů, je pro to důležitá podoba deklinačního formantu (koncovky) v základním tvaru – nominativ singuláru (vzor pán, muž) je charakterizován nulovou koncovkou, druhé dva typy koncovkami pozitivními, a to samohláskovými. Koncovka **-e** (vzor soudce) a koncovka **-a** (vzor předseda). (srov. Mluvnice češtiny 2. 1986. s. 290)

Podstatná jména neživotná jsou rozčleněna po formálně morfologické stránce v jediný typ substantivní koncovky, a to typ s koncovkou nulovou (vzory hrad a stroj).

Skloňování substantiv se také v českém jazyce neobejde bez problémů. V současné češtině se u mnoha substantiv vyskytuje dubletní zakončení, tzn. že určité substantivum může mít v některých pádech dvě koncovky, aniž by jedna z nich byla pocíťována jako gramaticky chybná.

Vozidlo sjelo do příkopy, kde se přetočilo. (Region – Krnovské noviny, 5. 6. 2007)

Ve větě je slovo **příkop** přiřazeno k rodu ženskému, vzoru žena. Ale skloňovat jej podle vzoru žena nelze. Tvar **příkopa** se ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost neobjevuje. Jedná se o maskulinum, vzor hrad, tedy o tvrdý vzor, v genitivu singuláru zakončen na hlásku **-u**. Zmíněný tvar je nářeční.

V následujícím článku je slovo **příkop** vyskloňováno správně.

⁵ Dále se budu zabývat pouze substantivními typy.

Obě motorová vozidla skončila v příkopu. (Region – Krnovské noviny, 5. 6. 2007)

...v podobě křestu cd... (Krnovský a bruntálský deník, 23. 10. 2007)

Častým prohřeškem, který najdeme nejen v listech města Krnova, ale určitě i v mnohých dalších periodikách, je deklinace substantiva **křest**. Velmi „oblíbená“ podoba tohoto slova v genitivu singuláru má tvar **křestu**. Uvedený tvar není správný, jelikož genitiv singuláru zní **křtu**. (srov. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 2005. s. 152)

Je důležité upozornit na název novin **Krnovský info**. Zde je slovo **info** přiřazeno k mužskému rodu a shodný adjektivní přívlástek **Krnovský** se tedy shoduje s dominujícím substantivem v čísle i pádě. Jedná se o tzv. kongruenci (shodu).

3.1.2 Rod střední (neutra)

Substantivní typy rodu středního mají v nominativu singuláru pouze pozitivní koncovky, a to samohláskové deklinační formanty. U prvního typu se objevuje koncovka **-o** (vzor město). Druhý typ k sobě přiřazuje jména s formantem **-e** (vzor moře) a do třetího typu patří neutra s nominativním formantem **-í** (vzor stavení). Zvláštní skupinu pak tvoří substantiva zařazovaná pod vzor kuře a břímě. Ale tyto dvě skupiny nemají vlastní inventář koncovek, a proto se skloňují jako neutra druhého typu, v plurálu se přiřazují k typu prvnímu. Jde tedy o typ smíšený. (srov. Mluvnice češtiny 2. 1986. s. 317, 318)

...že kromě sklepa se plavalo i v domácnostech a bylo potřeba tahat lidi oknama. (Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)

Správný tvar je **okny**, skloňujeme jej podle vzoru město, v instrumentálu plurálu je tvar městy, tj. koncovka **-y**. Koncovka **-ama** se užívá v běžně mluveném jazyce, jelikož spisovná koncovka může působit „hyperkorektně“, možná knižně.

3.1.2.1 Skloňování slov přejatých

Chybné skloňování se neprojevuje pouze u slov s českým původem, ale i u slov cizího původu:

Roční intenzivní příprava jim přinesla laureátský titul v kategorii duí.

(Region – Krnovské noviny, 18. 12. 2007)

Slovo **duo** se řadí k rodu střednímu a skloňuje se podle vzoru město, kde tvar genitivu plurálu je měst, tj. koncovka je zde nulová. Správný tvar bude **duet**.

U skloňování podstatných jmen je třeba dbát zvýšené pozornosti na dubletní tvary. Ty mohou být zavádějící pro tvary, u kterých je možnost dublety vyloučena. Dublety jsou také rozlišeny např. regionálně nebo stylisticky atd.

Závěr kapitoly

Z kapitoly pojednávající o substantivech je zřejmé, že výskyt dubletních tvarů může být příčinou nesprávné deklinace substantiv. Proto je třeba řídit se např. školním vydáním Pravidel českého pravopisu, Českou mluvnici B. Havránka a A. Jedličky či Slovníkem spisovné češtiny pro školu a veřejnost, ve kterém jsou náležité dubletní tvary vždy uvedeny. Je důležité zmínit také vliv moravského interdialektu, tj. takových podob slov, které jsou typické pro obyvatele Moravy. Často dochází k deklinaci, jež se objevuje v podobě běžně mluveného jazyka, ale v podobě psané není spisovná. Např.: **v příkopě/v příkopu**. Také koncovka **-ama** v kapitole neuter patří k běžně užívané podobě mluveného jazyka. Je patrné, že neznalost správných tvarů deklinačního systému substantiv se netýká pouze slov domácích, ale i slov cizího původu.

3.2 Zájmena (pronomina)

Zájmena představují plnovýznamový ohebný slovní druh, v němž se různou měrou realizuje schopnost jazyka pojmenovávat substance a vlastnosti substitučně. Zájmena pojmenovávají jevy ve vztahu k jejich roli v komunikaci, odkazují k referentu v rámci textu nebo ukazují mimo text, vyjadřují vztah komunikační role a posesivity, vyžadují doplnění informací, dále vztah a různé odstíny neurčitosti předmětu, popírají, identifikují, totalizují, kvantifikují a reflexivizují. (srov. Příruční mluvnice češtiny. 2003. s. 284, 285)

3.2.1 Zájmena osobní (personalia)

Úlohou zájmen osobních je označit roli v komunikaci a odkázat k referentu v rámci situace nebo kontextu.

Vánoční laťka se v Krnově pravidelně koná...Pravidelně se ji účastní nejlepší mladí atleti...

(Bruntálský a krnovský deník, 20. 11. 2007)

U skloňování osobního zájmena **ona** se v genitivu singuláru objevuje tvar **jí/ní**. Krátký tvar **ji** je tvar akuzativu singuláru, proto není možné jej v uvedené větě použít, a sloveso **účastnit se** vyžaduje doplnění (tzv. komplement objektový) v genitivu.

Pošlete nebo přineste dobovou fotografii, rádi jí obtiskneme. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Zde se jedná o výše zmiňovaný akuzativ singuláru, pro který platí tvar **jí**. Dlouhá podoba osobního zájmena **ona** existuje v genitivu a dativu singuláru. Sloveso **obtisknout** v daném případě vyžaduje valenci akuzativu singuláru.

Ti u telefonní budky dívku našli a ta jim sdělila, že ji napadal její otec a že ji není dobře. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Zde se v dativu objevuje krátká podoba osobního zájmena **ona** – **ji**. Tvar by ale měl být dlouhý, tudíž **jí**. Spojení **není dobře** má dativní vazbu.

3.2.2 Zájmena přivlastňovací (posesivní)

Nepozornost novinářů se projevuje také v užití zájmena, které se nevztahuje k podstatnému jménu, k němuž má odkazovat.

Koncert v Městském divadle bude obdobný, jako jejího úspěšná podzimní premiéra. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)⁶

V příkladu by mělo být užito nesklonné přivlastňovací zájmeno **jeho**.

3.2.2.1 Zvratné zájmeno přivlastňovací

Zvratné zájmeno posesivní vyjadřuje přivlastňování posesorům v subjektu.

Slavnostní tradice se v místní kavárně Evko zúčastnilo několik místních zástupců řeckých spolků z celé republiky a také krnovská starostka Renata Ramazanová se svoji zástupkyní Alenou Krušinovou. (Region – Krnovské noviny, 30. 1. 2007)

Je zde užita krátká podoba přivlastňovacího zájmena, jež má vyjadřovat kongruenci se jménem v akuzativu singuláru. V příkladu se jedná o instrumentál singuláru, který je v deklinačním systému zastoupen tvarem **svoji**.

Závěr kapitoly

Z kapitoly o zájmenech vyplývá, že časté prohřešky se vyskytují u skloňování osobních zájmen. Zaměňování dlouhých a krátkých tvarů může souviset jak s výše uvedenou nepozorností novinářů, tak s neznalostí správných podob v deklinačním systému. Poslední doklad však jasně vypovídá o neujasněnosti stavby věty, jelikož je zde porušena kongruence.

⁶ Zde se objevuje také chyba v čárce, o které jsem se zmiňovala v kapitole 4. 2. Čárka

3.3 Číslovky (numeralia)

Číslovky vyjadřují kvantovost, a to buď počítanou, určitou, kterou lze vyjádřit čísly, nebo nepočítanou, neurčitou, čísla nevyjádřitelnou. Jedná se o slovní druh, jenž nemá jednotnou slovnědruhovou povahu. Jsou substitutem (podobně jako zájmena), který vyjadřuje kvantum jako substanci. Číslovky jsou jednak jmény, tj. mohou vyjadřovat rod, pád, některé i číslo, jednak jsou neohebné a zastávají funkci příslovcí (adverbií). Číslovky, které mají jmennou povahu, jsou jednak morfologickými substantivy, jednak adjektivy. Číslovky **jeden, jedna, jedno, dále dva, dvě** atd. vyjadřují jmenný rod. Gramatické číslo pak vyjadřuje číslovka **jeden** (pokud však neoznačuje počet, ale druh, skupinu, a když se blíží funkci zájmena neurčitého). Jako podstatná jména se skloňují číslovky **tři, čtyři, pět...**, **sto** a jejich složeniny. (srov. Příruční mluvnice češtiny. 2003. s. 301, 302, 306)

3.3.1 Číslovky základní

Byli jsme zde naposledy před dvěmi lety... (Bruntálský a krnovský deník, 8. 6. 2007)

...proto mohl dvěma, třema lidem říct, aby... (Bruntálský a krnovský deník, 13. 4. 2007)⁷

Základní číslovky **dva** a **oba** mají skloňování zvláštní, historicky velmi staré. Zachovaly se v něm tvary dvojného čísla (duál). Tvary číslovek **dva, oba** jsou stejné, v instrumentálu plurálu se objevuje **dvěma, oběma**. Tvar **dvěmi** působí hyperkorektně.

Duál se dostal do staré češtiny přes praslovanštinu. Po zániku duálu jako kategorie se do nové češtiny zachovaly jen některé původní koncovky duálu, ale už v podobě plurálu. Např.: **ruce, oči, uši, dvě, obě** atd. Zpravidla používáme duál pro označení párových částí těla; **rukou, nohou, prsou; uší, očí, dvou, obou, očima, ušima, oběma, dvěma**. (srov. Encyklopedický slovník češtiny. 2002. s. 96)

Číslovky **tři** a **čtyři** mají tvary téměř shodné s typem kost. Např.: **Se třemi dívkami. Se čtyřmi hochy**. Koncovku **-ma** pouze v případech, jsou-li ve spojení se substantivy majícími v instrumentálu plurálu rovněž koncovku **-ma**. Např.: **Mezi čtyřma očima**.

⁷ Zde se objevuje opět chyba v čárce, o níž jsem psala v kapitole 4. 2. Čárka.

Závěr kapitoly

S problémy se setkáváme pouze u uvedených druhů základních číslovek, kde je příčina častějších prohřešků dána historickým vývojem duálu a jeho pozůstatkem u číslovky dvě. Deklinace této základní číslovky může být zavádějící pro deklinaci číslovek tři a čtyři. Tvar třema, čtyřma se užívá v běžném mluveném jazyce, není však správný pro podobu psanou (spisovné normě neodpovídá ani v mluveném projevu, kde se očekává užití spisovné češtiny). Je také možné, že deklinace uvedených numeralií se mohou ovlivňovat navzájem, protože tvar číslovky dvěma se shoduje s deklinací číslovek tři a čtyři, působí však hyperkorektně, a není proto vhodný.

3.4 Slovesa

3.4.1 Kondicionálový tvar slovesa být

...ne proto, že by jsme chtěli...“ (Bruntálský a krnovský deník, 7. 6. 2007)

Čím dál častěji se setkáváme s diskusí na téma, které se vztahuje k užití kondicionálového tvaru pomocného slovesa **být**. Kondicionál je složený slovesný tvar určitý, jenž se tvoří z přičestí činného významového slovesa a speciálních nesamostatných kondicionálových tvarů právě tohoto slovesa **být**.

Tvar 1. os. plurálu **bychom** je uživateli stále více chápán jako zastaralý, nesystémový a neobvyklý. Proto bývá nahrazován formou **bysme**, resp. **by jsme**, obdobně jako 2. os. pl. **by jste**. Tyto novotvary, které do jisté míry splňují požadavek jednotnosti koncovek v celé konjugaci, však nejsou považovány za spisovné. Tvar **by jsme** je hyperkorektní.

Je možná otázkou času, kdy se podoby kondicionálového tvaru stanou součástí spisovného jazyka.

3.5 Předložky

Předložky patří mezi slovní druhy neohebné a významově nesamostatné. Vytváří syntaktické i nesyntaktické významy jmen jako součást jejich pádových podob. (srov. Příruční mluvnice češtiny.2003. s. 342)

Při klasifikaci předložek hraje roli povaha jejich spojitelnosti s různými pády substantiva (a jinými slovními druhy).

Všechny tyto kroky mají vést k zatraktivnění vrchu Cvilín. (Krnovský info, říjen 2007)

„V praxi činívají problémy vokalizace předložek, kdy se střídají neslabičné podoby **k, v, s, z**, se slabičnými **ke, ve se, ze**. Vokalizovaná předložka je na místě před slovem začínajícím týmž konsonantem, nebo souhláskovou skupinou, pokud není její součástí **l** nebo **r, ř**.“ (Příruční mluvnice češtiny. NLN, Praha 2003, s. 32) U slabičných předložkových spojení, jako např. **před domem**, se vyslovuje zdvojená souhláska, tzv. gemináta, a neslabičné se obvykle vokalizují kvůli výslovnosti, např. **ve vodě**. V umělecké literatuře se občas objevuje i **v vodě**, ale tyto hlásky je nutno vyslovovat zdvojeně. Obtížnost výslovnosti je však individuální. I když se v daném případě nejedná o chybu, domnívám se, že bude vhodnější použít vokalizovanou variantu k lepšímu vyslovení.

Jak může být ve zemi 350 tisíc nezaměstnaných a 120 tisíc volných míst...(Krnovský info, říjen 2007)

Ve komorním prostředí se odehrávala první podzimní beseda ve studovně Městské knihovny v Krnově. (Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)

Ve 5. 7. proběhne běžný svoz jako každý čtvrtek, a navíc bude proveden svoz... (Region – Krnovské noviny, 26. 6. 2007)

Mladý sochař a malíř instaloval téměř třicet svých děl ve zrekonstruovaných prostorách objektu.(Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Vernisáž i výstava se v zrekonstruovaném objektu bývalé školy a budoucím lichnovském muzeu vydařila. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Poslední dva případy pochází ze stejného článku. Proto bych užila i stejných vokalizovaných předložek. Nejedná se zde o chybu, ale o to, aby autor sjednotil užívání formy předložky **v(e)**.

Je to především v časech před osmou hodinou ranní a po poledni kdy se děti přemísťují z a do školy. (Region – Krnovské noviny, 18. 12. 2007)⁸

Autoři článků si rádi usnadňují psaní vět se složitější strukturou. Kumulace předložek a spojky však není vhodná. Správné znění: **...kdy se děti přemísťují ze školy a do školy**. Nebo také **...kdy se děti přemísťují ze školy a do ní**.

Závěr kapitoly

Často je možno setkat se s případy, které souvisí s individuálními potřebami mluvčích. Použití vokalizovaných či nevokalizovaných předložek závisí na autorovi článku, který nám tím umožní snadnější výslovnost. Je otázkou, jestli to novináři usnadňují nám, čtenářům, nebo sami sobě. Větné konstrukce, u nichž se objevuje kumulace předložek, rozhodně není pro čtenářské publikum „nic příjemného“, znamená to však jisté usnadnění oněm pisatelům článků. Ale i přes značnou individualitu jsou některé excerponané příklady dokladem „lhostejnosti a ledabylosti“ novinářů.

⁸ Opět se zde setkáváme s chybou v kladení interpunkční čárky, která byla předmětem zkoumání kapitoly 4. 2. Čárka

4. VYBRANÉ SYNTAKTICKÉ JEVY

Základní syntaktické vztahy mohou být realizovány jak mezi větnými členy, tak mezi větami navzájem. Mezi syntaktické vztahy patří vztahy mezi členy nebo celky na téže syntaktické úrovni nebo na různých syntaktických úrovních. První z nich nazýváme koordinace neboli několikanásobný větný člen (zmnožení). Vznikají zde vícenásobné větné členy, představované tzv. koordinační skupinou. Do rámce syntaktického zmnožení se řadí také poněkud odlišný typ vícečetného obsazení syntaktické pozice, který je představován tzv. adordinační skupinou čili přístavkem. Pravým syntaktickým vztahem je až dominance. (srov. Čeština pro učitele. 2003. s. 186, 187)

4.1 Dominance

Jedná se o vztah mezi takovými členy nebo celky, u nichž jeden dominuje nad druhým, je tedy nadřazen. Závislost dominovaného členu se projevuje shodou, řízeností nebo přimykáním.

4.1.1 Shoda (kongruence)

Koncert v Městském divadle bude obdobný, jako jejího úspěšná podzimní premiéra. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Shoda je realizována takovým způsobem, že dominující člen určuje základní gramatické kategorie i členu dominovaného. (srov. Čeština pro učitele. 2003. s. 194) Posesivní zájmena se chovají jako adjektiva. V excerpovaném příkladu je užito zájmeno **jejího** (genitiv singuláru), což není správně, protože se musí vztahovat k podstatnému jménu koncert. Správná podoba je **jeho**, která je neskloňná.

Musí přizpůsobit styl své jízdy náročnějším podmínkám na silnicích, pokrytým sněhem i námrazou. (Region – Krnovské noviny, 20. 11. 2007)

Opět se zde jedná o porušení kongruence. Správně mělo být užito koncovky **-ých**, tj. **pokrytých**. Přívlástek rozvíjí větný člen **silnice** nikoliv **podmínky**.

Trio podnikatelů stanulo u bruntálského okresního soudu kvůli zkrácení daně, poplatku, a podobné povinné platby. (Region – Krnovské noviny, 26. 6. 2007)

Zde se jedná o nesprávné užití tvaru slova **platba**. Kongruence totiž není se slovem **zkrácení**, ale s předložkou **kvůli**. Správně je tedy tvar dativu singuláru **platbě**. Možná by bylo také vhodnější použít dativ plurálu a celé spojení by znělo: **podobným povinným platbám**.

4.1.2 Řízenost (rekce)

Výtěžek putuje vždy na pomoc některé konkrétní nadace, organizace či školy pro nemocné a hendikepované děti. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Dominující člen nasměruje člen, který na něm závisí, k určité příslušné pádové formě. Jestliže se zaměříme na pády substantiv **nadace**, **organizace** a **školy**, je třeba si uvědomit, že se vztahují ke slovu **na pomoc**, které zde vyžaduje dativní vazbu. Správné tvary slov by měly být **nadaci**, **organizaci** a **škole**.

Domáci mohli přece jen úspěch docílit. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Pokud se ve větě vyskytne spojení **docílit něčeho**, dominující člen (v daném příkladě sloveso **docílit**) vyžaduje vazbu s genitivem, což je příslušná pádová forma pro objekt, člen závislý. Také ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost je uvedeno spojení **dosáhnout úspěchu** (genitiv singuláru).

Závěr kapitoly

Vybrané jevy dokazují, že porušení kongruence i rekce patří jistě k prohřeškům vyskytujícím se častěji. Je třeba si pozorně uvědomovat, který větný člen je v daných větách dominující a který je dominovaný. Novináři musí být také opatrnější při určování pádů členů závislých na členech dominujících. Při nedůsledném a nedbalém určení dochází totiž k narušení větné struktury, jež by neměla „zkušenějšímu čtenáři uniknout“.

5. VYBRANÉ STYLISTICKÉ JEVY

Stylistika je nauka o jazykovém slohu. Tato vědní disciplína studuje specifické rysy výstavby jazykových projevů a specifické zákonitosti a tendence jazykové výstavby promluvových typů. (srov. Čeština pro učitele. 2002. s. 278) Sleduje úroveň jazykových projevů z hlediska jazykové kultury. Projevy mohou být rozrůzněny z hlediska jejich funkčního zaměření. Dělí se tedy na stylovou oblast hovorovou, odbornou, uměleckou a zejména publicistickou, která nás bude zajímat především.

Publicistickým stylem se rozumí styl, který je specifický pro všechny typy jazykových projevů, jež mají vedle funkce sdělné i funkci agitační, tj. přesvědčovací, získávací a ovlivňovací. Pro psané projevy tohoto stylu se užívá i názvu styl novinářský neboli žurnalistický. Tento styl je realizován hlavně v denním a periodickém tisku. (srov. Čeština pro učitele. 2002. s. 290) Žurnalistika znamená jisté sbírání, zpracování a distribuci sdělení v žurnalistických celcích určených veřejným příjemcům. Hlavní jednotkou novinářské produkce je tedy sdělení. (srov. Bartošek. 2004. s. 4)

V rámci žurnalistiky se vyděluje několik žánrů. Nejdůležitější kritérium ke klasifikaci žurnalistických sdělení je funkce. Z tohoto hlediska se člení žánry na zpravodajské, publicistické, naučné, umělecké a zábavní. Noviny, které jsem podrobila své analýze, bych řadila k žánru zpravodajskému, jehož cílem je především informovat o aktuálních událostech. I zde mohou mít zprávy různou podobu, např. reportáže, referáty, rozhovory, analýzy atd. Zprávy mají být psány jednoduše, srozumitelně a jasně, mají být založeny na neutrálních spisovných výrazech.

5.1 Jazyk žurnalistických sdělení

Ke sdělování se užívá jazykových prostředků, které jsou doplňovány i prostředky mimojazykovými, např. tabulky, grafy atd. Český jazyk je členěn na útvary spisovné a nespisovné, a protože je spisovný jazyk kodifikován, umožňuje rozlišit neutralnost a specifičnost řeči. Jako bohatý a kulturní jazyk má čeština na všech jazykových rovinách prostředky, jejichž výběr a hodnotu motivují tzv. slohotvorní činitelé. Mezi slohotvorné činitele objektivní řadíme zejména funkci, prostředí, jazykovou formu, vztah k tématu, typ sdělení atd. K subjektivním pak patří povaha autora, nálada, tělesný stav, vzdělání, věk atd.

Hlavním specifickým faktorem úrovně tisku je však tlak profese. Jedná se o časovou tíseň při přípravě, tvorbě, úpravách a dopravě sdělení, málo pohodlí a komfortu pro práci zpravodajů. Mnoho žurnalistů píše o tom, co je aktuální a obecně důležité, než o tom, co je zajímavá, co má žurnalista v oblibě. Novinář má malou zpětnou vazbu s publikem, škodlivým je i nepravidelný životní rytmus. Tyto faktory se musí určitým způsobem projevit v jeho řečovém chování. (srov. tamtéž. s. 46, 47)

Do tisku se tedy dostávají chyby nejen pravopisné, o kterých jsem se zmiňovala v předešlých kapitolách, ale také chyby související s výstavbou věty a textu.

5.2 Nejběžnější stylistické nedostatky

5.2.1 Neujasněnost stavby věty

Překladatelé tohoto návrhu jsou přesvědčeni, že spolkový dům by je kompatibilní se záměrem na vybudování expozice... (Region – Krnovské noviny, 12. 6. 2007)

Kaskáda Slezská Harta a Kružberk měla kulminační přítok byl 32 kubíků za sekundu, a maximální odtok 2 kubíky za sekundu. (Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)

Na pouti jsme se byli polští poutníci podívat, zda uvidí své obce. (Region – Krnovské noviny, 26. 6. 2007)

V textech je třeba vyhnout se kumulaci sloves, která může pramenit z autorovy neujasněnosti stavby věty.

5.2.2 Dvojznačnost výpovědi

„Z té vichřice za okny i deště šel na mě strach.“ (Region – Krnovské noviny, 30. 1. 2007)

Nákladní vlak s cílem v Rakousku projel po 19 hodině první opravený železniční most u Suchdola nad Odrou. (Region – Krnovské noviny, 26. 6. 2007)

Snížením do prostřední části ještě domácí zápas zdramatizovali. (Region – Krnovské noviny, 20. 11. 2007)

„Studie zkapacitnění koryta inženýra Čermáka, se kterou jsme vedení města seznámili, ukazuje, že pro ochranu...“ (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Občerstvení turistům poskytuje restaurace Pohoda pana Žaloudíka. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Stojany chrání kola před zloději. (Region – Krnovské noviny, 12. 2. 2007)

V proluce po zbourané staré slévárně na Revoluční ulici v Krnově by mohl původní průmysl nahradit ochod. (Region – Krnovské noviny, 17. 4. 2007)

Tyto předplatní čipové karty nahradí dosud používané papírové jízdenky.

(Region – Krnovské noviny, 4. 12. 2007)

Hosté ale další komplikace nepřipustili a střelec utkáni Šupák pět minut po inkasované brance ještě před přestávkou třetím gólem dokončil svůj nadmíru vydařený první poločas. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Krnovští policisté pokračují v boji proti kriminalitě v ulicích. (Region – Krnovské noviny, 27. 11. 2007)

Dorozumívání rovněž znesnadňují věty s dvojnásobným významem a někdy mohou mít nepříjemné důsledky. Proto je třeba respektovat pořadí slov ve větě. Ve výpovědi bychom neměli vedle sebe klást taková slova, která mohou tvořit tzv. falešná syntagmata. (srov. Lotko. 2004. s. 52)

5.2.3 Kumulace příslovcí, předložek, spojek a částic

Policisté muži zakázali vstoupit deset dní do i jeho rodinného domu.

(Region – Krnovské noviny, 30. 1. 2007)

Na žádost policie ČR vyjžděli strážníci v neděli 21. ledna v na místní autobusové nádraží. (Region – Krnovské noviny, 30. 1. 2007)

Když přišli v 6. 30 hodin ráno ke stanu, našli tam již pouze bezvládné tělo.

(Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Bruntálské indiánské léto pak již připravuje svůj 6. ročník, který se uskuteční 13. září 2008 a který už již nyní téměř obsazen účinkujícími. (Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)⁹

Chyby vyskytující se v excerpovaných příkladech zřejmě opět souvisí s nejasnostmi stavby věty. S tímto problémem se jako čtenáři setkáváme velmi často. „Ledabylost“ novinářů se projevuje v užití slovních druhů, které mají stejný nebo podobný význam (např. **už, již**), a ve větě jsou použity vedle sebe.

⁹ Zde je dokonce vynechán přísudek.

5.2.4 Opisné pasivum

...studny jsou kontaminované a všechny přístupové cesty jsou odříznuty.

(Region – Krnovské noviny, 26. 6. 2007)

Opisné pasivum nikdy nemá složený tvar přičestí na **-n(ý)**, **-t(ý)**. Působí to hyperkorektně, tudíž nevhodně. (Uličný. 1980)

5.2.5 Hromadění stejných výrazů

Přejezd je zde řádně označen dopravní značkou, ale řidiče v tu chvíli na chvíli oslnilo slunce. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Ve druhé půli hry ale inkasovali a jejich hra se rozpadla. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Poté si pomocí klíče nalezeného v baru odemkl dveře do skladu. Poté, co se napakoval, místnost zamkl a po anglicku se vypařil. (Region – Krnovské noviny 2. 10. 2007)

Slavnostní tradice se v místní kavárně Evko zúčastnilo několik místních zástupců řeckých spolků z celé republiky a také krnovská starostka Renata Ramazanová se svoji zástupkyní Alenou Krušinovou. (Region – Krnovské noviny, 30. 1. 2007)

Stalo se mu to při výjezdu na silnici. Policisté mu byli nuceni odebrat řidičský průkaz, zakázali mu i další jízdu, v dechu mu naměřili 2,13 promile alkoholu.

(Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Domácí hokejisté v dalším průběhu poslední třetiny další možnosti ke skórování promarnili. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)

Zatím pachatel této skutečnosti využil a tuto hotovost si přisvojil. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Vzhledem k letošní mimořádně teplé zimě panuje na Bruntálsku mimořádný stav, kdy... (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Po dopadu na zídku odpad dopadl na tři náhrobky... (Region – Krnovské noviny, 17. 4. 2007)

Tohoto cíle se snaží docílit především poskytováním férových obchodních podmínek. (Region – Krnovské noviny, 29. 5. 2007)

Své letní putování výletní kino uzavře klasicky, promítáním na krnovském náměstí v rámci hudebních slavností. (Region – Krnovské noviny, 5. 6. 2007)

Sledován je spoustou dalších soutěžících se 47 body a tak další kola mohou pořadí ještě výrazně změnit. (Region – Krnovské noviny, 2. 10. 2007)¹⁰

Podle výčtu příkladů lze soudit, že opakování stejných výrazů činí autorům článků značné potíže. Slova by se měla nahrazovat vhodnými synonymy, která jednak „oživí“ strukturu věty, jednak nebudou ve čtenářích vyvolávat pocit „nevelké slovní zásoby novinářů“. „Ten, kdo takto bezdůvodně opakuje stejná slova, popř. stejné slovní základy, dává najevo, že nevěnuje stylizaci svých textů náležitou pozornost, že má sklon ke stereotypnímu vyjadřování. Naše projevy jsou často výsledkem výběru slov z početných synonymních řad, které nám nabízí dnešní vyspělá čeština. O tom nás přesvědčí každý synonymický slovník.“ (Lotko, E.: Kapitoly ze současné rétoriky. Olomouc 2004, s. 40)

V kategorii kadetek se se svými zcela novými sestavami představily Michaela Fuksová, která v této kategorii závodila poprvé.[...]...a potvrdila velmi vysokou úroveň svého cvičení. (Region – Krnovské noviny, 27. 3. 2007)

Uvedený příklad souvisí s nelibozvučností. Nelibozvučně působí výskyt stejných hláskových skupin na konci nebo na začátku slov následujících v těsné blízkosti za sebou. (srov. Lotko. 2004. s. 61)

5.2.6 Nesprávné užití zvrtných zájmen

Jiří Klarner ze Sokolova a bosenský muslim Almar Klempár přihlíželi tomu, jak Kantora si mladíky fotil... (Region – Krnovské noviny, 27. 11. 2007)

...ten začíná ve chvíli, kdy jej začne pronásledovat zároveň policejní detektiv a Brooksův bizarní mladý fanoušek, čímž se riziko, že se pravda vyplave na povrch a zničí celou jeho rodinu, rapidně zvyšuje. (Krnovský info, říjen 2007)

V sobotu si od 20. 00 hodin budeme mít jedinečnou příležitost zjistit, jaký jazz válejí Švýcaři. (Region – Krnovské noviny, 6. 11. 2007)

Užití zvrtných zájmen souvisí do jisté míry také se slovosledem, vyskytují se totiž na nevhodných místech, což narušuje srozumitelnou stavbu věty. Zvrtná zájmena jsou použita i v takových ustálených spojeních (pravda se vyplave na povrch), kde zpravidla být nesmějí.

¹⁰ Čárka byla rozebrána v kapitole 4. 2. Čárka.

5.2.7 Slovosled

Nakonec se podařilo i tři nenechavce zadržet. (Region – Krnovské noviny, 12. 6. 2007)

Rýmařovští fotbalisté po výborné loňské sezoně to měli při obhajování těžké.

(Region – Krnovské noviny 20. 11. 2007)

Interiér velkého sálu již je zcela vyklizen. (Region – Krnovské noviny, 10. 4. 2007)

Názorným příkladem byly smlouvy podepsané s firmou Carion Bohemia, a. s., které sama podepisovala a které dnes jsou součástí jednoho z problémů obce.

(Region – Krnovské noviny, 4. 10. 2007)

Setkání u hromadného hrobu nese s sebou výrazně tragický podtext.

(Region – Krnovské noviny, 25. 9. 2007)

Zpravodajské sdělení má umožnit rychlé a jednoznačné porozumění. Má být složeno z kratších celků, jeho struktura by měla být pokud možno uvolněná a sdělení má být dynamické. Pro snadnou srozumitelnost je významný také slovosled.

5.2.8 Věty ztrácející smysl

Bruntálský dům dětí a mládeže představil taneční soubor Hip hop DRAM, který se v současné době připravuje na mistrovství světa ČR 2007. (Region – Krnovské noviny, 9. 5. 2007)

Vážná zranění utrpěla žena z Krnova, která po 15. hodině. V pondělí 29. 10 pracovala u stroje – šrotovníku ve škrobárnách na ulici ČSA. (Region – Krnovské noviny, 6. 11. 2007)

„Když se auto dostane až k nám, jeho majitel už většinou vůbec nezajímá.“

(Region – Krnovské noviny, 20. 11. 2007)

Výpovědi v tisku zůstávají nedokončené, u jiných příkladů jsou do větné struktury zahrnuty skutečnosti, které se navzájem vylučují, a tím znesnadňují pochopení smyslu celé věty.

Závěr kapitoly

V kapitole Vybrané stylistické jevy bylo poukázáno na nejčastější „slohové nedostatky“, kterých se novináři dopouštějí. Ve velké míře se objevuje tzv. hromadění stejných výrazů; ve větách se častěji opakují stejná slova, a tím dochází ke snížení stylistické úrovně celého článku. Velkým problémem jsou rovněž věty, u kterých není zcela jasný jejich smysl, jsou dvojznačné a často mohou uvést čtenáře v omyl. „Úsměvné reakce“ mohou vyvolávat kumulace předložek, spojek a částic, zejména pak částic stejného významu stojících ve větě vedle sebe.

Všechny stylistické nedostatky pramení ze značné ledabylosti novinářů, dle mého názoru se zde nejedná o chyby, které souvisí se znalostí či neznalostí „slohových pravidel“. Utříděnost a srozumitelná struktura by se měly stát automatickou součástí výstavby novinového článku. Dokladem nedbalosti jsou také věty uvedené v poslední části kapitoly, tj. věty, které ztrácejí smysl, protože jsou nedopsané, části výpovědi chybí, nebo se zde střetávají skutečnosti, které se navzájem popírají, a tím způsobují nejasné porozumění. Slohové stránce je třeba věnovat stejnou pozornost jako stránce pravopisné či gramatické.

6. ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřena na jazykovou a stylistickou úroveň regionálního tisku Krnovska. Úroveň je zjišťována na základě rozboru tří periodik v období cca jednoho roku a týká se normy pravopisné, gramatické a posouzení stylistické úrovně.

Nejproblematičtější se jeví dodržování normy pravopisné. Velké nedostatky byly shledány v užití interpunkčních znamének, zejm. v kladení čárky. Autoři textů se dopouštějí chyb i v takových případech, kdy je kladení čárky zřejmé. Nejen že nebývají odděleny věty na vyšší syntaktické úrovni od vět na úrovni syntakticky nižší; věty vložené jsou stavěny na úroveň vět řídicích a čárky jsou tady vynechány, ale často se také zapomíná na tzv. vsuvku jako na jinou promluvovou rovinu, a nejsou správně odděleny ani přívlasky.

Interpunkce však není jediným problémem „našich regionálních novinářů“. Značnou část pravopisných prohřešků zaujímá také psaní i (í) a y (ý), jehož příčinou je ve velké míře záměna rodů i životnosti. Chyby se objevují jak v samotných textech článků, tak v titulních nadpisech. Podstatnou část pravopisných nedostatků tvoří také nesprávné psaní spřežek. Novinářům činí problém rozlišit pravidla, kdy se spřežka píše dohromady a kdy zvlášť. V některých případech tak může docházet ke špatnému pochopení smyslu celé věty.

Bez chyb nezůstala ani část pravopisu týkající se psaní velkých písmen. I když se ale jedná o kapitolu velice obtížnou, četnost prohřešků je zde výrazně menší.

Aby se aktivní uživatel českého jazyka uvedených pravopisných nedostatků nedopouštěl, má k dispozici mnoho jazykových příruček, ze kterých lze potřebná pravidla tzv. „vyčíst“, ať už se jedná o Pravidla českého pravopisu vydaná Akademií věd ČR, popř. školní vydání z nakl. Pansofia nebo Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.

Z části práce, která byla zaměřena na rovinu morfologickou, je patrné, že se k nejčastějším chybám řadí špatné užití koncovek podstatných jmen. Nevhodné užití pramení jednak z neznalosti správného deklinačního systému, jednak se zde objevuje vliv moravského interdialektu Krnovska a nespisovné „moravské koncovky“. Dalším důvodem je také užití dubletních tvarů u takových substantiv, u nichž to možné není. Problém s neznalostí deklinačního systému se projevuje i v nesprávném skloňování zájmen a číslovek. U zájmen osobních jsou v rámci deklinace zaměňovány

krátké a dlouhé tvary, u číslovek se jedná o nedostatky ve skloňování číslovek dvě a tři. Pozornosti rovněž neušlo užití vokalizovaných podob předložek, jež souvisí s individuálními potřebami mluvčích. I zde, přes značnou možnost subjektivity, dokážou novináři „chybovat“ a užívají vokalizované podoby předložek tam, kde jsou zcela nepřípustné. Jak bylo uvedeno výše, tj. v části vyjadřující se k pravopisu, i tady má uživatel českého jazyka možnost využití mluvnice, jako např. Česká mluvnice, Mluvnice češtiny či Příruční mluvnice češtiny, které jistě pomohou zvýšit úroveň znalostí novinářů, a tím celého „regionálního tisku“. Informace o koncovkách lze také načerpat ve výkladovém slovníku, popř. ve školním vydání Pravidel českého pravopisu.

V syntaktické části se v největší míře objevovaly prohřešky spojené s porušením kongruence, tj. z neuvědomování si správné dominance jednotlivých větných členů.

Celková úroveň analyzovaných periodik je dotvářena také stránkou stylistickou, v níž bylo nalezeno rovněž mnoho nedostatků. K nejfrekventovanějším „slohovým prohřeškům“ patří tzv. hromadění stejných výrazů ve větách, tj. nevyužití vhodných synonym. Dalším problémem jsou takové věty, které jsou dvojznačné, a tím dochází ke ztrátě jejich smyslu. Velkou míru zastoupení zde mají chyby týkající se kumulace předložek, spojek a částic, jež, ač mají stejný význam, stojí ve větách vedle sebe. Chyby v této kapitole jsou často dokladem spíše nepozornosti a nedbalosti novinářů, která pramení možná z pracovního stresu a časové tísně, s níž se setkávají každý den. O nedbalosti svědčí ovšem i větné struktury, které nejsou dokončené, části vět chybí, tj. ze souvětí jsou zcela vypuštěny. Ve větách dochází ke střetu informací navzájem se popírajících a věta se stává nesrozumitelnou.

Všechny čtyři části práce, tj. nejčastější prohřešky proti normě pravopisné, gramatické a nedostatky ve stylistice, dokazují, že je čeština jazykem rozmanitým a pro mnohé uživatele obtížným. Z rozboru regionálních novin je zřejmé, že problém s jazykem mají i lidé, kteří by jej měli z hlediska potřeb své profese stoprocentně ovládat. Uvedeným problémům však lze předejít, případně je výrazně zmírnit užitím příslušných kodifikačních příruček a zejména činností jazykového korektora, který by neměl chybět v žádné redakci novin a časopisů.

7. Literatura

- Bartošek, J.: Úvod do studia žurnalistiky. Olomouc 2001.
- Bečka, J., V.: Česká stylistika. Praha 1992.
- Cvrček, V.: Spisovnost a její zdroje. Slovo a slovesnost 67, č. 1, 2006. s. 46 – 59.
- Čechová, M.: Současná česká stylistika. Praha 2003.
- Čeština pro učitele. Odry 2002.
- Čermák, F. a kol.: K diskusi o standardní a „spisovné“ češtině. Slovo a slovesnost 67, č. 4, 2006, s. 267 – 281.
- Encyklopedický slovník češtiny. Praha 2002.
- Grepl, M., Karlík, P.: Skladba češtiny. Olomouc 1998.
- Havránek, B., Jedlička, A.: Stručná mluvnice česká. Praha 1998.
- Hlavsová, J.: O protikladu spisovnosti a nespisovnosti v češtině. Slovo a slovesnost 49, č. 3, 1988, s. 220 – 227.
- Jelínek, M.: Zdařilý slovník stylistických pojmů. Slovo a slovesnost 59, č. 2, 1998, s. 291 – 295.
- Kopečný, F.: Základy české skladby. Praha 1962.
- Lotko, E.: Kapitoly ze současné rétoriky. Olomouc 2004.
- Lotko, E.: Slovník lingvistických termínů pro filology. Olomouc 2007.
- Mluvnice češtiny 1, 2, 3. Praha 1986, 1986, 1987.
- Pravidla českého pravopisu. Praha 2003.
- Příruční mluvnice češtiny. Brno 1995.
- Sgall, P.: Lingvistický pohled na český pravopis I. Slovo a slovesnost 55, č. 3, 1994, s. 168 – 174.
- Sgall, P.: Lingvistický pohled na český pravopis II. Slovo a slovesnost 55, č. 4, 1994, s. 270 – 285.
- Svobodová J.: Průvodce českou interpunkcí. 2002.
- Šaur, V.: Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice. Praha 2004.
- Šmilauer, V.: Novočeská skladba. Praha 1966.
- Uličný, O.: Jazyk a styl v práci s textem. Čtenář, 32, 1980.
- <http://info.vlp.cz/index.php>, 21. 11. 2008.

8. Anotace

Renata Išková

Katedra bohemistiky – Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Jazyková a stylistická úroveň regionálního tisku

Vedoucí práce: PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

Počet znaků: 81 935

Počet titulů použité literatury: 23

Klíčová slova: pravopis, deklinace, morfologie, stylistika, norma, kodifikace

Práce je zaměřena na zjištění celkové jazykové a stylistické úrovně regionálního tisku města Krnova a jeho okolí. Pozornost je věnována nejčastějším prohřeškům proti normě pravopisné, gramatické i stylistickým nedostatkům. U normy pravopisné jde zejména o problematiku interpunkčních znamének, která je velice rozsáhlá, norma gramatická si všímá znalosti či neznalosti deklinačních systémů, stylistika pak obsahuje slohové nedostatky. Analyzovaná excerpta jsou konfrontována s noremními pravidly. Cílem je podat ucelený obraz nejběžnějších chyb a ohodnotit úroveň regionálních novin.

Annotation

Language and stylistic quality of the regional press.

This thesis is focused on ascertainment of the general linguistic and stylistic quality of regional press issued in Krnov and its vicinity. Attention is given to the most usual mistakes breaking orthographical, grammatical and stylistic rules. As far as orthographical rules are considered, the thesis deals with usage of punctuation marks mainly. The part focused on grammatical rules tries to find common mistakes related to declension. The stylistic part subsumes results of the search of sentential structure. The relevant linguistic rules are assigned to all examples drawn from the sources. The aim of the thesis is to find comprehensive explication of the most common mistakes and evaluate the level of regional press.